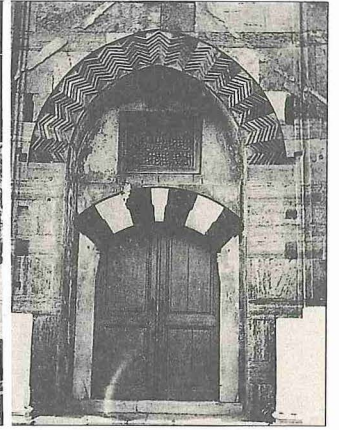
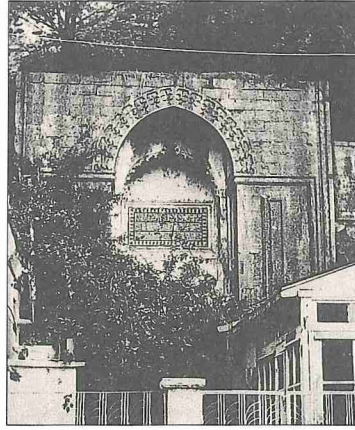


kesme taş cepheli büyük bir yapı olmakla beraber son cemaat yeri ve avlusu yoktur. Esas taçkapısı, zikzak kabartmalarla süslü sivri bir kemerin içinde olup üst kavsı çift renkli taşlardan geçmeli olarak işlenmiştir. Üstünde, dikey çizgiler ormanı gibi eliflerin sıralandığı hat sanatı bakımından ilgi çekici kitâbesi yer alır. Kemerin içinde iki yanda mukarnaslı mihrapçıklar biçiminde nişler vardır.

Caminin kareye yakın olan mekânının ortasında kare kesitli dört pâyeye bulunmaktadır. Evliya Çelebi bunların üstünde ahşap bir kubbe bulunduğunu bildirir. E. Hakkı Ayverdi bu cami hakkında ilk makalesinde, esasında dört taraftan dört yarım kubbe ile desteklenen bir ana kubbe ile örtülü bir yapı olabileceğini ileri sürmüştür. Sonraki incelemelerinin ışığında binanın mihrap ekseninde üstünde iki kubbeli, iki pâyeli ve yan mekânları tonozlu olması gerektiğini ifade ederek giriş cephesi önünde de üç bölümlü bir son cemaat yerinin planlanmış olabileceğini ileri sürmüştür. Ona göre bu proje, bânisinin inşaat sırasında vefatı yüzünden uygulanamamıştır. Bu görüş inandırıcı olmakla beraber itiraz edilecek tarafları da vardır. Nitekim Sultan Mehmed cami inşaatı oldukça ilerlemiş bir safhada iken öldüğüne göre taşıyıcı unsurların da yapılmış olması gerekir. Yani orta kubbeyi taşıyan ve bugün de görülen dört pâyeye yapılmıştı. Aslında bunların iki tane olduğuna, sonradan ortadaki tek kubbeden vazgeçilerek yerlerine dört pâyeye yapıldığına inanmak güçtür. Kanaatimize göre cami ortada tek büyük kubbeli olarak tasarlanmış, fakat bânisinin ölümü üzerine alelacele ahşap bir kubbe ile kapatılarak bu kubbe piramit biçiminde bir çatı içine gizlenmiş olmalıdır. Binanın sağ köşesinde

Çelebi
Sultan
Mehmed
Camii'nin
taçkapısı ile yan
kapılarından biri



yükselen sekizgen gövdeli ve çifte şerefeli minarenin de orijinal olmayıp XIX. yüzyılda yenilendiğini sanıyoruz.

1992 sonbaharında öğrenildiğine göre Çelebi Sultan Mehmed Camii minare külâhı uçmuş, camları kırılmış, sıvaları yer yer dökülmüş metruk bir halde idi. Türk mimari sanatının, sınırlarımızın hemen yanında kaderine terk edilmiş bir durumda kalan bu erken döneme ait heybetli eserinin daha fazla harap olmasına meydan verilmeden kurtarılması gerekmektedir. Aslında Mimar Hacı İvaz, Çelebi Sultan Mehmed Camii'ni inşa ederken Osmanlı mimarlık tarihinde önemli bir gelişmeye işaret eden, dört yarım kubbe ile desteklenen orta ana kubbe sistemini eğer burada uygulamaya çalışmışsa bu eser ayrıca Türk sanat tarihinde de önemli bir yere sahip demektir.

BİBLİYOGRAFYA :

Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, VIII, 75; Ahmed Bâdi Efendi, *Riğâz-ı Belde-i Edirne*, Beyazıt Devlet Ktp., nr. 10.391-10.393, III, 16-17; Aptullah Kuran, *The Mosque in Early Ottoman Architecture*, Chicago 1968, s. 196; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi II*, s. 136-150; a.mlf., *Avrupa'da Osmanlı Mi'mârî Eserleri IV*, s. 190-194; a.mlf., "Dimetoka'da Çelebi Sultan Mehmed Camii", *VD*, III (1957), s. 13-16, rs. 1-12 (bu cami hakkında Grekçe *Thrakika* dergisinde çıkmış bir makale olduğu öğrenilmişse de elde edilemediğinden tam künyesini tesbit etmek mümkün olmamıştır).



SEMÂVİ EYİCE

ÇELEBİ SULTAN MEHMED CAMİİ

Söğüt'te
aslı Çelebi Sultan Mehmed
devrine ait olan
XIX. yüzyıl camii.

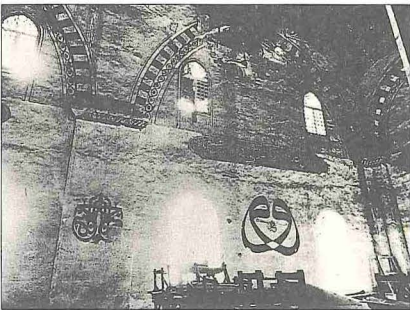
Bilecik ili Söğüt ilçe merkezinde hükümet konağının karşısında bulunan ve halk arasında Ulucami veya Çarşı Camii adlarıyla da anılan kitâbesiz eserin bânisi,

vakıf kayıtlarından anlaşıldığına göre Çelebi Sultan Mehmed'dir (1413-1421). Belgelerden, masraflarının Orhan Gazi'nin vakıflarından karşılandığı öğrenilmekte ve buna dayanarak Söğüt'te varlığı bilinen, fakat izine rastlanmayan Orhan Gazi Camii'nin yerine inşa edildiği ve onun vakfiyesine bağlandığı ileri sürülmektedir (Ayverdi, s. 195).

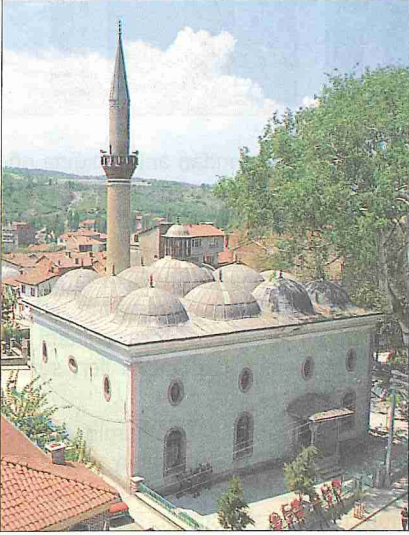
Bugünkü yapı II. Abdülhamid devrinde (1876-1909) eski caminin yerine inşa edilmiş ve mimarisinin yapımında da onun minare kaidesinden faydalanılmıştır. Eski camiden kalmış yegâne orijinal mimari elemanı teşkil eden minare kaidesinin batı cephesinin ortasında yer almasından, yapının ilk ölçülere göre daha büyük boyutlarda ve özellikle kuzeye doğru genişletilmiş olarak inşa edildiği anlaşılmaktadır. Bugün eski caminin planı hakkında fikir verebilecek herhangi bir ipucu mevcut değildir. Yeni binada erken Osmanlı mimarisinin ulucamilerine has çok kubbeli plan şemasına sadık kalınmışsa da gerek dış görünüşte gerekse iç süslemelerde Batı etkisi gösteren geç Osmanlı devri özellikleri hâkimdir.

Kesme taş ve tuğladan inşa edilmiş olan yapının sade sıvalı dış cephe duvarları düz bir saçak silmesiyle sona ermektedir. Kuzey cephesindeki cümle kapısı dışında doğu ve batı cephelerine de tâli kapılar açılmış ve üzerleri iki ahşap sütuna dayanan ahşap sundurmalarla örtülmüştür. Çift sıra pencerelerden üsttekiler oval, alttakiler ise ince uzun ve yuvarlak kemerlidir. Kareye yakın dikdörtgen planlı caminin üzerini, duvarlardaki üzensi ayaklarıyla altı sütuna oturan kernerlere bindirilmiş on iki küçük kubbe örtmektedir. Kernerlerden pandantiflerle geçilen kubbelerin ortada yer alanı diğerlerinden daha yüksek ve büyük tutulmuş, üzerine de bir aydınlık fenestriye sahiptir.

Çelebi Sultan Mehmed Camii'nin kuzey duvarının iç yüzü



ÇELEBİ SULTAN MEHMED CAMİİ



Çelebi Sultan Mehmed Camii ve içinden bir görünüş - Söğüt / Bilecik

neri yerleştirilmiştir. Kademeli ve sekizgen kesitli yüksek kaidelere basan sekiz köşeli sütunların tepelerinde, üzen-gi taşlarıyla sona eren kare kesitli, sade işlemeli başlıklar yer almaktadır. Ahşap kadınlar mahfeli basit görünümlüdür.

İç mekân oldukça ferahdır; yan duvarlar, kemerler, kubbe göbeği ve eteğinde pandantifler, mihrap ile pencere çevreleri ve alınlıklarında kalem işi süslemeler bulunmaktadır. Sadece dekoratif yönden göze hoş gelen ve mimari elemanların kitlesel baskısını hafifleten bu Türk baroğu süslemeler sanat değeri taşımamaktadır. Somaki taşından bir bordür içine alınmış olan mihrap basit bir niş halindedir ve çevresiyle birlikte yoğun biçimde kalem işleriyle süslenmiştir. Aynalık ve korkulukları ajurlarla ve bitkisel motiflerle süslenmiş olan ahşap minberin kapısı yine barok tarzda rûmiller ve palmet dalları ile taçlandırılmış, köşk kısmının üzeri de aynı tarzda taçlandırılarak sivri bir külâhla örtülmüştür.

Caminin batı cephesine bitişik durumda olan tek şerefeli tuğla minarenin orijinal kaidesi sekizgen kesitli ve yüksek kürsülüdür; iki sıra tuğla, bir sıra kesme taş ile örülmüş, Türk üçgenleriyle pahlanan pabuç kısmından silindirik gövdeye bir bilezikle geçmiştir.

BİBLİYOGRAFYA :

İ. Hakkı Konyalı, *Söğüt'de Ertuğrul Gazi Türbesi ve İhtifali*, İstanbul 1959, s. 10; Ayverdi, *Osmanlı Mi'mârîsi II*, s. 195-196, rs. 329-330; *Türkiye'de Vakıf Âbideler ve Eski Eserler*, Ankara 1977, II, 88-90; Tayyar Akkayan — Mehmet H. Aydın, *Ertuğrul Gazi'den Bugüne Söğüt*, İstanbul 1983, s. 62; TA, XXIX, 351.



ENİS KARAKAYA

ÇELEBİ SULTAN MEHMED CAMİİ ve MEDRESESİ

(bk. MEHMED I CAMİİ ve MEDRESESİ).

ÇELEBİOĞLU, Âmil

(1934-1990)

Eski Türk edebiyatı üzerindeki araştırmalarıyla tanınan ilim adamı.

20 Nisan 1934 tarihinde Karaman'da doğdu. Babası Ali Rıza Bey, annesi Fevziye Hanım'dır. Baba tarafından soyu Mevlânâ'ya ulaşır. Dedesi Ebûbekir Çelebi (Zükür Çelebi) son Karaman Mevlevî-hânesi şeyhidir.

Yedi yaşında ailesiyle birlikte İstanbul'a gitti. Salacak İlkokulu, Paşakapısı Ortaokulu ve İstanbul Erkek Lisesi'ni bitirdi (1955). İstanbul Hukuk Fakültesi'ne kaydoldu. Hiç tanımadığı Ali Nihat Tarlan'ın bir dersini dinledikten sonra buradan kaydını alarak İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne girdi. Sanat Tarihi Bölümü'ne de devam ederek fakülteden mezun oldu (1961). Askerlik görevinden (1962-1964) sonra Konya Erkek Lisesi (1964-1965) ve Konya Selçuk Eğitim Enstitüsü'nde (1965) öğretmen olarak görev yaptı. Daha sonra mezun olduğu Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'ne asistan oldu (1966). Erzurum Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi'nde öğretim görevlisi olarak bulundu (1971-1977).

Yazıcıoğlu Mehmed ve Muhammediyesi adlı teziyle doktor (1971), *Sultan II. Murad Devri Mesnevileri* adlı çalışmasıyla da doçent unvanını aldı (1977). Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdarî

Bilimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde görev yaptı (1977-1982). Profesörlüğe yükseldikten sonra Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi dekanlığına getirildi (1982). Süresi dolmadan kendi isteğiyle dekanlıktan ayrıldı (1983) ve Marmara Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görevine devam etti. Hac farızasını yerine getirmek üzere gittiği Mekke'de "Tünel Faciası" diye anılan kazada vefat etti (2 Temmuz 1990).

Âmil Çelebioğlu eski Türk edebiyatı yanında dinî-tasavvufî Türk edebiyatı ve Türk halk edebiyatı ile de yakından ilgilenmiştir. Bu alandaki çalışmalarını edebiyat tarihi, metin neşri, metin şerhi ve edebî türler konusunda yoğunlaştırmıştır. Çalışmalarının en karakteristik yönü, halk ve divan edebiyatlarının ortak noktalarına dikkat çekerek bu ikisinin birbirine zıt edebiyatlar olmadığını ortaya koymasıdır. *Ramazannâme*, *Türk Bilmece Hazinesi*, *Türk Ninniler Hazinesi* gibi kitapları ve "Karacaoğlan'da Dîvan Şiiri Hususiyetleri" (TFAr. [1984], s. 17-30), "Erzurumlu İbrahim Hakkı'nın Mânileri" (TK, sy. 270 [Ekim 1985], s. 29-31), "Mânilerle Divan Şiirinde Ortak Hususiyetler" (*Türk Halk Edebiyatı ve Folklorunda Yeni Görüşler*, Konya 1985, II, 172-184), "Ninnilerimiz" (*Erdem*, III/7 [Ankara 1987], s. 211-237) gibi makaleleri bu konudaki önemli çalışmalarıdır.

Çelebioğlu kongrelere sunduğu tebliğlerde çoğu daha önce hiç duyulmamış orijinal konuları ele almıştır. "Çocuk Dili (Lisân-ı Sıbyân) İle Yazılmış Şiirler" (*II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, Ankara 1982, II, 95-102), "Kekeme Dili (Lisân-ı Pepegî) ile Şiirler" (TFAr., sy. 2 [1985], s. 17-30), "Kültür ve Edebiyatımızda Şifre Alfabeleri" (*Tarih Boyunca Pa-*



Âmil Çelebioğlu